

TREBALL DE FINAL DE GRAU

Girona a l'ombra

El barraquisme a través d'un testimoni, Luis
Herrera

Héctor Cabrera Valera

4157622K

Comunicació Cultural

Tutor: Dr. Lluís Muntada Vendrell

“L’home s’acimata, mentre que la terra segueix impertorbable”

Francesc Candel, *Els altres catalans*.

Resum:

El treball és un relat del barraquisme gironí a partir del testimoni d'en Luis Herrera, barraquista a Montjuïc. A partir dels tres escenaris on va viure: Castell de Montjuïc, *Albergues Provisionales* i el Pont Major. El treball recorre aspectes de la biografia d'en Luis per acabar construir un relat sobre la memòria col·lectiva.

El treball intercala anècdotes de la vida d'en Luis amb fragments de la història col·lectiva del barraquisme per contextualitzar.

Índex

Contingut

Agraïments	4
Introducció	5
El Castell de Montjuic	8
L'aigua.....	12
Els idiomes	14
Pedreres.....	14
Esports	15
La mainada.....	16
Festa Major.....	17
Els confidents.....	18
Venta de les barraques	20
Albergues Provisionales	22
Pont Major	24
Educació	26
Victòries veïnals.....	28
Les vagues	29
L'última lluita d'en Luis.....	30
Conclusions	33
Bibliografia	37

Agraïments

A en Lluís Muntada, per acceptar tutoritzar-me el treball i obligar-me a acotar uns límits. Sense posar limitis i un esquema, encara divagaria sobre la immensitat del procés migratori i el treball no hagués arribat a port.

A la Natalia Zaro per presentar-me en Luis Herrera i obrir-me les portes al Pont Major. A en Luis Herrera per obrir-me les portes de casa seva i aguantar hores i hores d'entrevista i preguntes. Sense ell no hi hauria el treball. I, des del meu afecte personal, els agraïments perquè cada conversa amb ell és una classe magistral d'empoderament veïnal i solidaritat.

A casa, perquè amb les històries d'infància de la meva mare vaig conèixer els *Albergues Provisionales*. Als meus avis: José, Isabel, Paquita i Antonio, protagonistes anònims de la immigració franquista. I perquè escoltant-los em va sorgir el cuc d'explicar la seva història, i després d'aquest treball, el cuc encara és més gros.

Introducció

Pels volts dels anys quaranta, quan la postguerra afectava amb més intensitat, part de la població del sud de la península va començar a emigrar cap al nord. Marxaven d'una terra erma per buscar una feina i un futur digne per als seus fills.

D'aquesta forma milers de persona van arribar i es van instal·lar a les afores de Barcelona i Girona. Les zones de Badalona, Sant Adrià, Cerdanyola, l'Hospitalet o la Zona Franca van ser el destí de moltes famílies del sud.

Les famílies que van arribar a Girona, van trobar feina però no un sostre. La ciutat no estava preparada per acollir una quantitat tan elevada d'immigrants. D'aquesta forma es van veure obligats a buscar un terreny per viure a les afores de la ciutat. Es van instal·lar a les Pedreres, al Castell de Montjuïc, a les barraques del Ter o al barri vell.

Dins els milers de persones que van arribar a Girona hi havia un cas particular. En Luis Herrera va arribar des de Tànger. El van estafar i a Barcelona no tenia ni feina ni casa. No li va quedar cap altre opció que seguir el trajecte cap al nord per arribar fins a Girona. Des del 1961 fins al 1970 va viure en una barraca al Castell de Montjuïc, fins el 1973 a un barracó dels *Albergues provisionales*. El 1973 finalment es va poder instal·lar en uns pisos, al Pont Major.

Quan fa memòria d'aquells anys, de la mateixa forma que ho fan altres protagonistes de la immigració del franquisme, arriba a la conclusió que van ser uns anys feliços. Plens de problemes i penúries però positius.

A partir d'aquest treball de final de grau vull recórrer el viatge que va realitzar en Luis Herrera des de Barcelona fins al Pont Major per entendre quins motius hi ha per afirmar que van ser feliços entre les barraques.

El treball s'estructura en tres escenaris: Castell de Montjuïc, *Albergues Provisionales* i Pont Major. Amb un interès especial en el primer i el tercer, el segon escenari va ser un pont entre les altres dues etapes.

Com hem assenyalat, el protagonista serà en Luís i el seu particular viatge cap a Ítaca, una vida digna per a ell i la seva comunitat. D'aquesta forma el temps verbal que faré servir serà el del present per intentar col·locar al lector al costat d'en Luís.

Com que l'objectiu del treball és entendre quina era la felicitat que podrien tenir, la base documental és el testimoni oral d'en Luís. A més, faré ús de publicacions i llibres per contrastar algunes dades o aportar més informació. Però, em reitero, la base documental i font d'informació serà el testimoni oral del protagonista, ja que el treball té l'objectiu d'exposar la seva visió.

A banda d'aquest objectiu principal, i personal, el treball també té un objectiu més lligat als estudis cursats. Com a estudiant de Comunicació Cultural i persona interessada en la premsa escrita i el reporterisme, aprofitaré aquest treball de final de Grau per fer un exercici de periodisme narratiu.

Per aquesta tasca he tingut un procés de documentació i de lectura d'obres que serveixen com a referent i model pel treball. Com a cas més significatiu hi ha el reportatge *Hiroshima* del periodista nord-americà John Hersey, que narra els moments previs i anys posteriors a la caiguda de la bomba atòmica a Hiroshima. El reportatge està elaborat a partir del testimoni de sis víctimes. En aquest aspecte, el reportatge pren *Hiroshima* com a model ja que explicaré la immigració des del punt de vista d'un dels testimonis.

Un altre dels models que he pres, és *Els altres catalans* de Paco Candel. Sí l'obra *Hiroshima* l'he pres com a model d'estil, l'obra sobre la immigració dels anys del franquisme em serveix com a model de contingut. L'obra de Candel està molt centrada en Barcelona ja que és la que ell va viure, però atorga un paper de centralitat a les persones migrades i teixeix un relat des del punt de vista dels que vivien a l'ombra.

Des d'aquesta perspectiva, espero que al final del treball, sigui una crònica dels anys d'aquests anys des del punt de vista d'en Luís Herrera. Que al final es vegin els costums, l'organització veïnal i, sobretot, l'esperit de comunitat.

Amb el risc d'algunes imprecisions i de semblar parcial, prendré el punt de vista d'una persona per entendre com ho van viure.

El Castell de Montjuic

Un tren de fusta empès pel carbó està a punt d'arribar a l'estació de Barcelona. Un llarg trajecte des del sud. Fa set anys que el Marroc havia assolit la independència i la situació per a 40.000 espanyols que residien a Tànger es complicava per moments. En Luís Herrera tenia una feina de recepcionista en un hotel de la ciutat marroquina. Gràcies a l'educació rebuda parla el castellà, l'àrab, el francès i fins i tot es pot defensar en anglès. Allà es va casar amb la Mari Gordillo i va tenir sis fills.

Ara està a pocs quilòmetres de Barcelona. Ha canviat la Mediterrània africana per la ciutat comtal. El tren ressegueix tota la ruta que dibuixen les persones que marxen de la terra ferma del sud de la península per arribar al nord industrialitzat. Són els protagonistes de la segona onada migratòria del segle vint.

Les persones migrades abans de la Guerra Civil a Barcelona venien perquè la ciutat necessitava mans per fer front a les obres de l'Exposició Internacional i del Metro. Aleshores arribaven com a imprescindibles els "murcians", que venien amb orgull, fins i tot amb sentiment de rebuig al catalanisme. La zona de la Torrassa donava la benvinguda amb el cartell de: *Cataluña termina aquí. Aquí empieza Murcia.*(CANDEL, 2008)

L'esbraonament d'aquella primera onada d'immigrants no tenia res a veure amb els rostres que ocupaven els vagons del tren. Amb la mirada perduda segueixen el vaivé del vagó.

La immigració de la postguerra no venia per cobrir una necessitat de Barcelona sinó a la inversa. La fam els empenyia a abandonar la seva terra en busca de treball i d'un futur digne, i la capital catalana era el destí per a cobrir aquesta necessitat vital.

En Luís ha arribat a l'estació de Barcelona amb feina i un sostre. Un tal Francisco els havia ofert aquesta situació abans de sortir de Tànger. I el mateix

tal Francisco els hi acabava de comunicar que no hi havia disponibilitat d'habitatge.

Durant una setmana l'estació de Barcelona ha estat el sostre de la família Herrera. Han aprofitat les maletes per improvisar un matalàs. Seuen a l'estació i veuen passar les hores i els viatgers. Al setè dia, quan la desesperació ja els ha pres, una assistenta social se n'adona de la situació de la família i corre a interessar-se. Com pot ser que portin una setmana sense tenir un sostre digne i amb tota la mainada dormint sobre maletes? És la pregunta que es va fent la Maria Antonia, missionera, mentre els ajuda amb l'equipatge. Tornen a pujar a un tren. Segueixen la ruta cap al nord, la Maria els ha aconsellat anar fins a Girona. Allà estarien en una residència d'una missionera de forma provisional fins que en compressin una.

El tren s'atura a l'estació de Girona, a diferència de l'experiència prèvia aquest cop dos joves els esperen a la sortida i els porten en cotxe fins al nucli de Germans Sàbat. Allà, a les afores de Girona s'hi estan fins que aconsegueixen comprar una caseta, aquell sostre desitjat es troba al cim del turó de Montjuïc, aleshores Montjuïc.

En arribar al cim del turó de Montjuïc s'han trobat amb un poble que viu entre les muralles. Havien aprofitat les muralles de l'antic recinte militar per a construir barraques a una banda i a l'altra de la muralla. Es troben amb un poblet molt semblant a l'estampa dels pobles del sud, amb calç havien emblanquinat les parets de les cases. Des de lluny s'observen unes taques blanques que coronen el turó. Només arribar s'adonen que no és l'únic poblet si miren cap al sud, després del nucli de Sant Daniel hi ha un altre grup de taques blanques que s'estenen pel turó entre Torre Gironella i la Torre d'Alfons XII.

Quan troben la seva barraca la decepció s'apodera del matrimoni, els fills com la resta de nens i nenes del castell no veuen la misèria sinó una esplanada enorme per jugar enmig dels boscos de Montjuïc. Mentre s'instal·len a la barraca comproven que no era la casa per la que havien pagat. La barraca estava apuntalada a la muralla i una barreja de canyes i uralita exercia de

sostre. L'espai és limitat, només compten amb dos espais separats per una cortina. Al primer, només entrar, és la cuina i menjador i sala d'estar. Tot en un. L'altre espai és el dormitori. En singular i per a tots, el matrimoni i els sis fills. Hauran de dormir de en lliteres i bigarrats. És l'espai més íntim de la barraca, l'únic que no està obert a la comunitat, la sala d'estar sempre té la porta oberta. No és una anomalia de la seva o que no tingui porta, totes tenen la porta oberta.

És la primera nit que passa el matrimoni i els cinc fills al Castell de Montjuic, la situació no és la que esperaven. Lluny queda la feina i casa a Barcelona que els hi havia promès, igual de lluny que les expectatives que tenien quan van comprar la barraca. No esperaven comprar un palauet, però tampoc imaginaven que estaven comprant quatre pedres i unes quantes làmines d'uralita. Una vegada estan tots instal·lats, apaguen el llum d'oli i van a dormir, tots junts a l'altre cantó de la cortina. Mentre dormen el so de l'aigua colpejant el sostre els lleva. L'aigua que cau amb la tempesta es va escolant pels forats que troba al sostre. La situació és insostenible i han de marxar, ja no és que el soroll sigui molest o entri aigua per la porta oberta, el sostre és inútil per aïllar la família de l'aiguat. Aquella nit han de marxar a corre cuita, la uralita i les canyes no serveixen per aixoplugar-se.

La família no baixa sola cap al centre de la ciutat, altres famílies han hagut de sortir de la barraca buscant un lloc on poder dormir sense mullar-se. Aquella nit dormen a La Sopa. La Mari i els fills es queden allà. I en Luís ha d'anar a dormir a una altra sala, el deixen dormir i prou. Al matí marxa a treballar a l'obra i torna de nit. Durant el dia, on dorm en Luís, passen tot de transeünts que venen a vendre sang des de Barcelona. Quan poden tornar a la barraca ja ha passat un mes. Un mes sense veure's amb la Mari i els fills. El contacte màxim que mantenen és una breu conversa quan en Luís arriba a la nit. La situació a La Sopa és insostenible, la Mari és tot llàgrimes quan en Luís arriba cada vespre. Per tant, la notícia de tornar a la barraca l'entomen amb una sensació d'alleugeriment.

L'endemà toca tornar a pujar cap a Montjuic. Les passes se'ls hi enfonsen en el fang, a mesura que van pujant es van trobant veïns que aprofiten les estones lliures per arreglar el camí que la pluja havia malmès. Al poble tothom s'ha mobilitzat i estan arreglant els desperfectes que ha deixat el pas de la pluja. Alguns han pogut pujar material de la seva feina. A vegades les empreses cedien material a les famílies per arreglar o millorar l'estat de les barraques, fins i tot algun cop era algun ciutadà qui els hi cedia. Després de refer el sostre, en Luís, la Mari i els cinc fills dormen per primer cop al Castell de Montjuic.

És diumenge i el sol ja escalfa les barraques de Montjuic. Els homes ja han esmorzat i marxen cap al camí que els porta fins a Girona. És diumenge, dia del senyor i dia de descans. A baix del camí els espera un camió d'un gironí ple de material per condicionar la pujada al castell. Els homes del castell treballen sis dies com a peons a Girona i el setè al Castell de Montjuic. El setè dia de treball és obligat si volen millorar l'espai. Des que s'hi van instal·lar les primeres barraques als anys quaranta, es poden contar amb els dits d'una mà les intervencions de les institucions al castell. I contant les intervencions com a fer la vista grossa davant les ocupacions de terreny. Al cim del castell no hi arriba ni l'aigua potable ni la llum elèctrica.

Des que la família Herrera va arribar, el Castell no ha parat de créixer, tot i que l'arribada noves famílies no sempre implica la construcció de noves barraques. A vegades només arriba el pare de la família que s'instal·la en una barraca buida i quan ha estalviat, la resta de la família viatja fins a Girona i s'hi instal·la. Aquestes barraques buides són fruit del canvi d'aires d'algunes famílies que es podien permetre el lloguer d'un pis o una casa a Girona o algun dels nuclis a les afores de la ciutat: Germans Sàbat, Vila-Roja, Sant Daniel o Salt. Si quan la família que arribava no tenia una barraca o no es podia instal·lar en una de buida, sí que es construïa una barraca nova. Les aixecaven el més ràpid possible, fins i tot en una sola nit. Tothom que podia ajudava a amuntegar les pedres i cobrir-les amb terra i argila per a fer les quatre parets, o tres si aprofitaven la muralla de la fortificació. Per acabar-les, feien servir canyes per a construir una teulada i, si en disposaven, planxes d'uralita.

Aquesta estructura era la majoritària entre les barraques. Aquestes eren de construcció simple, amb forma de rectangle. Sovint les edificaven en un sol dia, tothom ajudava a aixecar-la el més ràpid possible. Un altre mètode que tenien els que volien viure-hi sense ser expulsats era ocupar ràpidament les que deixaven les famílies que es podien permetre un habitatge millor.

L'aigua

En Luis se suma a tota la marxa d'homes que baixa cap a la ciutat per començar a treballar. Marxen al matí i tornen a la nit. Durant tot el dia, el poble funciona per l'activitat de les dones que s'hi queden. La Mari se suma a la marxa de les dones que baixen cap al Ter per a rentar la roba. Es carrega a l'esquena la roba que haurà de netejar i fa equilibris per no caure pel pendent. A casa són sis, la bugada que ha de fer és força grossa.

Quan puja la roba molla, encara pesa més, l'estén en un cordills que hi ha a cada barraca. Amb el Sol que cau i l'exposició que tenen les barraques, amb molt poques ombres, la roba s'asseca força ràpid. Però l'activitat de la Mari no s'atura. Com les altres dones de Montjuic, s'encarrega de la neteja de la barraca. No és un espai molt gros però s'hi esmercen ja que amb la porta oberta i la terra de l'esplanada, si no ho fessin la barraca seria un niu de pols. La imatge que dona les barraques és de pobresa però no de brutícia. No hi ha ni una mota de pols a la barraca. Tampoc hi ha una taca a la roba, sobretot a la que fan servir per anar a Girona a estudiar o treballar.

Per cuinar aprofiten les verdures que han plantat als horts que cultivaven al cantó de les barraques. Tot i que compten amb l'hort i, algunes barraques, amb un petit corral, estan molt lluny de l'autosuficiència. Els horts ocupen un espai petit i les famílies són nombroses. La solució passa per baixar als colmadors de la ciutat. Les dones del poble són veritables enginyeres fiscals, amb els estalvis han de comprar el menjar i assegurar-se que en queda per qualsevol necessitat. El menjar, com l'aigua, suposen un esforç físic per a les dones que pugen i baixen diàriament el turo de Montjuic.

Després de tota la feina, les dones treuen les cadires a fora les cases i fan tertúlia. Sobretot a l'estiu quan l'escalfor les permet estar-hi llargues estones. És una estampa que configura la imatge de poble que amb els anys ha adquirit l'agrupació de barraques. Les tertúlies femenines, amb les veïnes conversant mentre aprofiten per fer feina o parar la fresca és una imatge que és repeteix al llarg dels pobles, no a les ciutat on el ritme accelerat i els cotxes van guanyant terreny a les persones.

Des del 1965 les veïnes, i els més petits, no han de realitzar tants viatges. És 4 d'abril i és un dia de bones notícies. La població de Montjuïc ja no haurà de pujar i baixar a buscar aigua o rentar-la al riu. S'acaba d'inaugurar el conjunt de fonts del recinte emmurallat. Les fonts estan subministrades pel dipòsit que s'ha construït al castell. L'Ajuntament i el Govern Civil han posat el material i els veïns la mà d'obra. Quan la cua està per la meitat, les fonts deixen de rajar, el dipòsit té una càrrega limitada i s'ha d'anar recarregant. La il·lusió dels primers moments i de veure rajar les fonts al costat de casa s'esvaeix per als que s'han quedat sense i hauran de baixar. A partir del primer dia, ja es va començar a anunciar quan s'obrien, així les famílies sabien quan havien de posar-se a fer cua per a tenir aigua potable.

El dipòsit al recinte era una millora substancial, era el primer cop des de que es va instal·lar la primera barraca, que l'aigua arribava al Castell. Des del 1954 ja hi havia un petit dipòsit que venia l'aigua a una pesseta cada vuit litres. L'Ajuntament va concedir a Comabella i Puigdemont el permís per a agafar l'aigua de les fonts públiques i transportar-la a dalt del castell. Aquesta tasca la va acabar realitzant en Ricardo Martín, li van cedir el servei de sota mà. El 1963 l'Antonio Serrano va començar a pujar garrafes d'aigua a les barraques. Les pujava amb l'ajuda d'un ase i una mula. L'aigua provenia de la fonts de la Creu Blanca i de Sant Daniel. Aquest aigua es feia servir per al consum de la família principalment. A més, si algun veí la necessitava, li venia l'aigua per un preu simbòlic, per a mantenir el transport.

Els idiomes

En Luís ha tornat de treballar i ja està al mig de la plaça del castell, s'asseu en una roca i agafa el llum d'oli, al seu voltant es van aplegant tot un grup d'homes. Ja s'apropa l'estiu, al castell estan enmig de la primavera i el turó mostra la seva esplendor. Comença a florir i encara està humit, al vespre la brisa suau manté el poble fresc abans que l'estiu doni pas a la sequedat i la xafogor.

Treu el primer paper i comença a omplir la sol·licitud de treball per anar a França. Els homes aplegats a la plaça marxaran a fer la verema a l'altra banda dels Pirineus i necessiten omplir les sol·licituds en francès. Els coneixements que tenen del francès són escassos, de fet en castellà també.

Si la feina que busquen és a la Costa Brava, en Luís rebusca per la memòria les quatre nocions d'anglès que va aprendre quan treballava de recepcionista a Tànger. En Luís els hi explica i els que volen anar-hi ho repeteixen fins que s'ho saben i ho poden aplicar. Han de saber contar, el nom dels productes que vendran en un bar. *Beer, coffee, paella,...* Tots escolten amb atenció, sí poden treballar a la costa tornaran amb diners estalviats. I això al canvi són teulades noves, una moto, una tele, un terreny o un lloguer d'un pis a Girona.

Pedrerres

En Luís baixa pel turó en direcció a Sant Daniel, travessa el petit nucli de cases i torna a pujar cap a Torre Gironella. Des del cim, al costat de la Torre, s'admira tota la plana de Girona, el corriol que dibuixa el Ter i si està destapat, s'aprecia Rocacorba i els Pirineus al darrera.

En Luís passeja entre el laberint que dibuixen les cases i els carrers de les Pedrerres. És una urbanització desordenada, que ha anat creixen a mesura que arribava més gent. Les cases són una mica més grans que les barraques del

Castell, tot i que tenen el mateix aspecte blanc gràcies a la calç. Les Pedreres és una línia blanca que ressegueix el llom del turo des de Torre Gironella fins a la Torre d'Alfons XII. A un cantó tenen la ciutat de Girona i a l'altre la vall de Sant Daniel que els separa de les Gavarres.

En Luís cobra els rebuts setmanals d'aparells i mobiliari que han adquirit els habitants de les Pedreres. Els estalvis han permès als habitants de les Pedreres a millorar els seus habitatges, molts d'ells ja no tenen cap semblança amb les barraques que eren al principi.

Algun dels productes nous, també han arribat a Montjuïc, i són una mostra de l'augment de la qualitat de vida entre els habitants dels turons de Girona. Un dels que més bona rebuda va tenir va ser el campin gas. Va substituir els brasers i va facilitar i agilitzar la cuina a cada barraca. L'altre gran arribada va ser la de la ràdio. Al Caserón es reunien per escoltar la narració dels partits de futbol, i a vegades, se sentia el ressò pirenaic de Ràdio Pirineus. Aquesta última només sonava quan els oients estaven segur que no hi havia cap confident a l'aguait. Les ones de la ràdio comunista arribava a les barraques d'una cantera de militants, el mateix Luís era –i és- militant del Partit Socialista Unificat de Catalunya. El Caserón era, juntament amb la botiga d'en Ramón Solano, eren els únics establiments que disposaven d'electricitat a les barraques de Montjuïc.

Esports

A dins del Caserón se senten els crits del senyor Romagosa que esperona els nois que entrenen a boxa. És un esport popular, els grans combats ocupen les pàgines dels diaris esportius, Carrasco és la figura espanyola i Valenzuela és el jove ídol del Castell de Montjuïc.

Els nois treballen a la ciutat al matí i quan pugen, després de dinar, comencen l'entrenament de boxa. És l'únic esport que li disputa l'hegemonia al futbol. El de les setze cordes atrau als joves i amb l'arribada de l'entrenador Romagosa,

el nivell va millorant. És un esport dur, que exigeix als practicants molta disciplina, però molts joves s'hi endinsen per seguir el camí de Valenzuela.

És el flamant campió de Catalunya. El boxejador de Montjuic no és del tipus Urtain, no és un gran colpejador però sí que és molt àgil. La manca de força a l'hora de colpejar la supleix amb un bon joc de peus que fa que els rivals ho tinguin complicat per a tocar-lo.

L'altre esport que ocupa el temps dels joves del castell de Montjuïc és el futbol. És un dels esports amb més facilitats per a practicar-lo. Amb dues pedres per a marcar la porteria, un camp irregular i un ventre de vedell farcit de teles ja en tenen prou els nens del Castell per a començar el partit de futbol, si tenen sort, a vegades la pilota és de les rodones i plenes d'aire.

La mainada

Els més petits del poble són un contrast amb els seus pares i mares. La mainada corre amunt i avall, aliens a la situació que els envolta. Són nens que creixen ràpid, que quan poden caminar ja carreguen les garrafes d'aigua.

Mentre els més grans ja comencen a treballar i entren al Caserón per descarregar energia colpejant sacs i fent flexions, els petits els observen o s'agrupen per jugar.

Arriba un dels moments més esperats per la mainada, amb un parell de sacs comencen una cursa de sacs. El xivarri s'accentua com més s'apropen a la meta o el públic esclata a riure quan un dels dos cau a terra o xoquen entre ells.

Per els nens, el dia a dia és una festa major constant. La seva rutina es basa en l'escola al matí, ajudar en les feines de casa i després jugar. Un dels principals és el futbol, amb partits que arriben a catorze contra quinze. Els que poden, van a fer volts amb la bici. I quan les cames els hi permeten, l'entreteniment competir per veure qui puja més ràpid des de Girona al Castell.

La llista de jocs amb que els petits passen el temps al Castell és llarga: Els *güitos*, les xanques, les tabes, la petadora o el *churro*, *mediamanga*, *mangotero*. Però el més sovint és trobar-se'ls jugant a fet i amagar enmig del bosc. Amb qualsevol cosa que troben pel carrer ja organitzen un joc i al moment s'acumulen molts més nens per jugar.

Festa Major

De les cases emblanquinades comencen a sortir totes les famílies vestides amb les millors mudes. S'apleguen a la plaça. Aquest 19 de març és un parentèsi en el dia a dia dels barraquistes. Els adults entren en el mateix estat de felicitat que els petits i s'obliden per un dia dels problemes. Només es veu la decoració de les cases, la felicitat col·lectiva i un paisatge bucòlic del turo. La visió dels més menuts, ara compartida per tots.

En un dels moments àlgids de la germanor entre els veïns, la plaça comença a neguitejar-se tot esperant l'arribada de la imatge de Sant Josep. Una processó ha sortit a primera hora del matí des de l'església de Sant Felix.

La *Hermandad de San José* és l'encarregada de transportar-la fins al Castell. Ho fa des del 1955. Els coets comencen a ressonar i ja es divisa la processó que està entrant al recinte emmurallat. La banda que acompanya la processó fa embogir els més petits que corren i ballen al voltant.

Després de la processó, comencen els dos actes amb més afluència: els dos partits de futbol. El primer enfrontava l'equip dels joves de Montjuic contra un equip de joves d'altres barris com Vila-Roja o Germans Sàbat. Després d'aquest partit, comença el que aplegava més gent al voltant del camp. El dels solters contra casats. La gent animava a uns i altres i el partit, deixa la competició a una banda, i a les grades comença una festa on s'intercalen els crits d'ànim i les rialles quan algun dels jugadors s'entrebanca o falla.

Els confidents

-¡Mohammed!

-¡Que pase el puto moro!

En Luís segueix assegut al passadís. De la porta del despatx segueixen sortint insults i renecs.

-¡Éntralo! ¡Cógele del brazo y éntralo!

De dins del passadís surt un policia que l'agafar del braç i l'empeny a dins del despatx. A l'interior l'esperaven les mirades interrogatives i l'espessor del fum que inundava la sala.

En Luís ja sap perquè està allà i s'avança als policies. Sobre la taula deixa una carpeta plena de documentació.

-Soy Luís Herrera, hijo de Juan y Juana.

Els policies van escrutant pàgina que surt de la carpeta i que relata la biografia d'en Luís. Cada antiga etapa en la vida d'en Luís colpegen el semblant dels policies. De l'agressivitat i la prepotència ja no en queda més que cares d'incredulitat. Fins que un dels policies, que tenia un germà que havia fet la mili a Ceuta –allà mateix on l'havia fet en Luís- va adonar-se que davant no tenien cap *moro* amagat a les barraques. Del mal tràngol que havia de patir, va passar a copets a l'esquena, cafè i cigarretes. Res de disculpes però.

-Primero me dais la hiel i luego la miel?

No va acceptar cap dels oferiments, no tenia l'estómac per cafès i cigarretes. Va sortir alhora que sentenciava:

- Habéis bebido agua de una fuente podrida.

En Luís havia anat previngut a la trobada amb els policies. S'hi va presentar després de passar per casa i que la Mari Gordillo li expliqués, ben nerviosa, que uns policies de paisà s'havien presentat a la seva barraca i el buscaven. Gràcies a la Mari es va poder preparar tota la informació per defensar-se davant les acusacions de la policia.

Un informador s'havia presentat a la policia i havia explicat que hi havia un *moro* a les barraques de Montjuic.

La font podrida que els hi havia dit en Luís, aquella nit l'està passant a comissària i apallissat. Els confidents de la policia tenen el risc de passar per les clavegueres de l'estat si s'equivoquen, però els garanteix molts beneficis si la informació que donen és correcta. Alguns d'ells reben visites temporalment de la Guàrdia Civil, que els ofereix regals i recompenses per les tasques d'informació. Una de les recompenses més preuades que és una recomanació per a obtenir una casa als Àlbergs Provisionals.

Mentre l'informador, el xivato, dormia com podia al terra d'una cel·la, la Mari ho feia a l'hospital. L'han hagut de portar degut a un atac d'ansietat. Una visita de la policia a les barraques no és agradable. No és una escena estranya que la policia s'endugui a homes. Amb tota la maquinària estatal funcionant, qualsevol dissident havia de moure's amb peus de plom, ja que les parets tenien oïdes.

Amb l'ensurt superat, en Luis descansa a la taverna d'en Justo Rodríguez. Després de treballar és un dels punts de reunió de poble. Entre gots de vi, cervesa i una atmosfera de tàbac van passant els diversos punts de debats. Des de l'enyor a Kubala, al proper combat de Carrasco o que el veí l'altre dia va baixar al Govern Civil a denunciar a un moro al castell.

La figura dels xivatos és de les que té pitjor reputació. Les malediccions i menyspreu que se senten en el bar ho testimonien. Per a la comunitat que s'ha instal·lat a Montjuic, és una amenaça. És una altra eina de control i que crea inseguretat entre els veïns. De fet, a can Justo Rodríguez podria haver-hi algú que anés rient i bevent i memoritzant qui diu cada cosa. Però no és moment de preocupant-se, segueixen bevent, a l'endemà toca tornar a treballar.

Venta de les barraques

El 9 de juliol de 1965 comença com qualsevol dia d'estiu. El Castell està més buit degut a que molts homes han marxat a treballar a la costa. Des de primera hora hi ha cua per agafar aigua de les fonts abans que es buidi el dipòsit. Els nens juguen a bèl·lit sota el Sol espatarrant o es banyen en el riu, i el Ple de Girona s'ha de reunir.

Tot i que ningú al castell ho sàpiga i segueixin pensant en com reformar la barraca, el futur de la població a Montjuïc està en joc. L'Exèrcit ha posat a la venda els terrenys del turó que l'Ajuntament els havia requerit al 1961. El consistori tenia la intenció de convertir el turó en un parc. La venda està en poc més de tres milions de pessetes. Per unanimitat, el Ple de Girona ha arribat a l'acord de no adquirir-lo. Actualment no els interessa.

Després de la negativa del consistori, s'obre el procés per vendre els terrenys. L'abril de 1966 el procés finalitza quan els terrenys passen a mans de l'empresari immobiliari Ferran Vilallonga, únic postor en la subhasta.

Els fets a partir de la venda es van accelerar. El futur dels milers de persones que hi vivien ja era segur que seria lluny de la muntanya. Des de llavors, va començar un procés de dispersió cap als nuclis de Vila-Roja, Salt, Germans Sàbat o el Grupo Girona. Els que no es podien permetre una casa o pis de lloguer havien d'optar per demanar un barracó als Albergues Provisionales, que s'havien instal·lat a Domeny i Fontajau per albergar les persones damnificades per la riuada del 1962.

La sentència era el punt i final per a l'experiència barraquista al Castell de Montjuïc. Les barraques es van anar demolint mica en mica alhora que els habitants abandonaven el turó de Montjuïc. El 1975 marxaven, sota pressió, les germanes Garcia, les tres últimes habitants de les barraques de Montjuïc.

Per accedir a un barracó s'havia de complir amb un tràmit. Aquest consistia en una sol·licitud al Govern Civil. Totes estaven acompanyades per la informació bàsica de cada persona i família. Després cada nucli familiar exposava les

raons per les quals se'ls hi haurà de proporcionar un dels barracons. Les sol·licituds són una exposició detallada de totes les penúries per les que passaven els habitants de Montjuïc. Viudes que no comptaven amb ingressos i tenien una família al seu càrrec, el pare i únic sou d'una família estava lesionat i amb prou feines podia treballar o una desena de persones vivien sota la mateixa barraca.

Amb els terrenys de la muntanya de Montjuïc venut al promotor immobiliari, es va haver de cercar una solució per a les famílies que es quedaven sense llars. Era el punt i final a l'experiència barraquista a Montjuïc.

Albergues Provisionales

En Luís s'instal·la al barracó, hi deixa les coses que ha baixat de la barraca i comença a inspeccionar el seu nou habitatge. Les parets són de fusta i el sostre d'uralita. Observa l'espai central que segueixen compartint la cuina, el menjador i la sala d'estar, com a la barraca. Tot i que té la novetat dels fogons i la bombeta elèctrica. Inspecciona les habitacions, ja no dormiran tots junts, bé, els fills sí. El matrimoni dormirà apart. El *click-clack* de l'interruptor sona uns quants cops seguits quan un dels fills el prement amb la mirada clavada a la bombeta.

Una vegada instal·lat surt a fora per veure el conjunt de barracons i els nous veïns, qui segueix i qui s'ha dispersat. A la llunyania veu el turó, que mica en mica va perdent les taques blanques. Camina pels carrers, que només es distingeixen pel número que els hi dona nom. Camina d'una punta a l'altra. Veu cares conegudes tot i que en troba a faltar algunes. Algunes portes ja estan tancades amb clau.

Ressonen les palmes dels gitanos que fan festa al carrer, i els crits i rialles dels nens que corren per arribar als gronxadors que s'han instal·lat just al mig dels barracons.

La situació dels albergs és de provisionalitat, ningú sap fins hi viuran però tothom sap que no serà definitiu. A diferència de l'estada a les barraques, els estalvis no es destinen a fer créixer i millorar el barracó sinó a acumular-los i poder pagar un lloguer.

Mentre passeja se li creuen un grup de nens que surten corrents del seu barracó, creuen el carrer i entren a la porta del davant. De les que encara es mantenen obertes. És un grup de germans, la seva mare ha marxat a l'enterrament d'un parent al *pueblo*. Mentre la mare està fora, el pare s'encarrega de la cura dels fills. Sobretot s'ha d'encarregar de cuinar, de les altres tasques a la llar ja se n'encarreguen els fills. El menú es limita a unes

llenties passades per aigua i abocades al plat. Per dinar i sopar, cada dia mentre no hi sigui la mare.

Per les corredisses, es pot intuir que n'opinen els fills de la qualitat de les llenties. La veïna s'encarrega de preparar berenar per a que oblidin el tercer dia de llegums.

Les dones segueixen sent el pilar dins l'estructura de la comunitat, contenen més facilitats que a d'alt del turó de Montjuïc. Tenen aigua potable, llum i una cuina. Tot i que cada cop hi ha més dones que surten a treballar, generalment encara s'encarreguen, soles, de mantenir l'ordre i funcionament dels barracons. El fet de no haver de pujar i baixar per camins estrets és tot un luxe.

La sensació que percep en Luís és agredolça, per una banda han aconseguit millores importants però per altra el futur és molt incert. A d'alt del turó s'estava millorant mica en mica les condicions de vida, però sobretot estaven construint un projecte a llarg termini per establir-se a viure definitivament a les barraques.

Es lleva, són quarts de sis del matí.

La Mari ha preparat una mica de cafè i un parell de talls de pa. Després d'esmorzar marxa a peu a treballar. Actualment treballa a Frigorífics del Ter. Comença la jornada a les set però com que hi va caminant surt poc després de les sis.

Com que ha d'anar a les afores de Salt, amb prou feines trepitja Girona. Creua el Ter i travessa Santa Eugènia per arribar a Salt. Allà ja s'estan construint alguns dels blocs de pisos que allotjaran a part dels habitants dels Albergues Provisionales.

En Luis però, no té la intenció d'anar a Salt, al Pont Major s'estan construint uns blocs de pisos per ordre del Sindicato del Hogar. Són pisos de protecció social. Estaran integrats al barri del Pont Major, un grup de cases de pedra que tenca Girona per l'oest.

Tot i això encara no sap quan podrà marxar, ja porta un parell d'anys als Albergues i segueixen en la mateixa situació de provisionalitat. Les solucions no arriben. La part bona és que els estalvis creixen i tindrien prou per anar a viure-hi sense passar necessitats.

Pont Major

La provisionalitat en els barracons per a en Luís i la seva família ha durat tres anys. Finalment ha aconseguit adquirir un dels pisos de protecció oficial construïts al barri del Pont Major.

Juntament a la família Herrera, desembarquen al barri un miler de persones. Abans de l'arribada dels nous veïns, al Pont Major hi vivien mig miler d'habitants.

A mitjans de maig del 1973, la població s'ha triplicat.

A diferència d'altres nuclis construïts a Girona per allotjar els barraquistes, els blocs de pisos s'havien construït integrats al teixit urbà de la ciutat. No com en els casos de Vila-Roja, Font de la Pólvora o Germans Sàbat, on s'estaven formant guetos i dificultaven la integració.

Toca passejar i conèixer el nou barri, una nova etapa en aquest viatge a la recerca d'una vida digna, que van començar quan el tren de fusta arribava a Barcelona.

El primer detall és que els *pisos blancs*, són grocs. Un total de dotza blocs que sumen dues-centes vivendes. Quan en Luís agafa perspectiva del barri en conjunt ja intueix que la integració serà complicada. Els *pisos blancs*, que són grocs, són un pedaç al costat de les cases de pedra antigues. A més, els blocs segueixen la urbanització racionalista, genuïnament franquista, que ha de construir petites ciutats per solventar els problemes urbanístics. Hauria. En tot el passeig no observa cap dels equipaments previstos. Només l'escola de les

Monges Dominiques, i aquesta ja hi era. El resultat és una ciutat dormitori. Blocs de pisos que s'alcen com bolets enmig d'un solar.

Torna a casa amb la decepció encara a sobre, de veure quin ha estat el resultat final dels *pisos blancs*. Passant revista al pis, però, hi trobarà petits progressos. El seu està a la planta baixa i compta amb dues entrades. La principal dona a un dels carrers que separa els blocs i té el bar just al davant. L'entrada secundària dona a la llera del Ter. Està al carrer que marca el límit dels blocs. A l'interior hi ha una sala d'estar i menjador, i la cuina separada i equipada. A més disposa de lavabo particular i de tres habitacions. Per primer cop, cada habitatge disposa d'aigua i llum.

En les primeres setmanes de vida al pisos sindicals, ja es comencen a notar les primeres deficiències. La manca d'infraestructures i serveis obliga a moltes famílies a portar els nens altre cop al turó de Montjuïc. Es retroben amb les restes dels seus primers anys a Girona i les antigues esperances de viure al turó i arrelar-hi. A més, les seves cames es retroben amb les pujades esquerpes.

A més, moltes famílies han d'aprendre a viure en un bloc de pisos. El fet de viure uns sobre els altres és nou i ningú els ha acompanyat i ajudat en aquest procés d'adaptació. Ara viuen els uns sobre els altres, la fressa es magnifica alhora que creixen les ganes de guanyar intimitat. Tot i la dispersió i una reclusió a l'interior dels blocs, el fet que blocs encara són petits en comparació al volum de membres de cada família, els obliga a fer vida al carrer.

En Luís aprofita les estones de calma per fer valoració de la nova etapa. Si només es fixa en el pis pot arribar a pensar que per fi tenen una llar digna. Finalment haurien arribat a l'objectiu de progrés. Per primer cop disposaven d'un bon circuit elèctric a les cases i l'aigua calenta arribava a tothom. S'havien acabat les cues per compartir un lavabo o que s'acabés l'aigua potable quan encara hi havia gent esperant per omplir les garrafes. Per arrodonir-ho, les quotes per pagar el pis eren assequibles.

La següent reflexió però, era que precisament els preus eren baixos perquè els costos també ho havien estat. Van sorgir els primers problemes amb la pressió de l'aigua i que no hi havia servei d'escombraries. La pudor augmentava per moments i les esquerdes s'anaven estirant per les façanes. Aquests treballs superficials s'estaven solucionant a mesura que l'empresa constructora anava assumint les obres sota la pressió de l'ajuntament.

Però el que preocupa més a en Luís no eren aquests problemes superficials. Des de l'arribada que no tenen cap contacte amb habitants de tota la vida del Pont Major. De fet la tensió ha crescut fins a l'extrem que se celebren dues festes majors. Els habitants dels pisos sindicals celebren la seva i no assisteixen a la dels habitants del carrer del Pont Major, la zona antiga. La mateixa actitud tenen els habitants de la zona antiga, només assisteixen a la seva festa. El Pont Major està dividit.

Avui el tema de conversa al bar és el de cada dia. Un dels veïns de les cases antigues ha col·locat els altaveus encarats a la finestra i ha posat sardanes al màxim volum. Després de dirigir una col·lecció d'insults cap al veí en concret, un d'ells comença a xiular l'inici de la *Santa Espina*. Cada dia la sent mentre passa el temps a la plaça. I hi passa temps, està a l'atur, i entre cerveses i porros passa els matins.

La situació dels joves al Pont Major, és difícil si no tenen estudis, i molts d'ells busquen la sortida entre les drogues. Ja que als pisos sindicals no hi ha massa a fer.

Seguint la conversa, en Luis escolta el pla de revenja que estan elaborant. A l'endemà la tarima de la festa de la zona de les cases ha aparegut al terra. Són les picabaralles que marquen el dia a dia al Pont Major.

Educació

La tensió ha arribat a punts tant elevats que l'Associació de Veïns tenia com objectiu dinamitzar i millorar la relació dels veïns, alhora que millorava les condicions de vida al barri.

Però la reunió d'avui no es centra en les tensions entre veïns, des que el 1977 es va inaugurar l'escola Carme Auguet s'han detectat problemes amb la distribució dels llibres de text.

Durant la reunió en Luis agafa el protagonisme demanant als pares i mares que s'involucrin en l'educació dels seus fills i s'encarreguin entre tots de la venda dels llibres de text. L'objectiu és que la distribució passi a càrrec dels pares, i no dels professors. Els llibres de text aporten un sobresou a part del professorat.

Amb la venda a càrrec dels pares, es pot aconseguir que no hi hagi cap nen que no tingui llibres de text. La meta ha de ser que tots tinguin el llibre de text i puguin estudiar en condicions, no que sigui un negoci.

Amb feina i esforç han acabat aconseguint treure la distribució de les mans, però en Luis ja no pot anar a les reunions veïnals d'educació. Les monges de les Dominiques li han vetat l'entrada a les reunions ja que és un element comunista subversiu. Tot i que els comunistes estan legalitzats des de fa anys, a en Luis li suposa un estigma que encara arrossega.

Vetat de les reunions oficials, en Luis ha aconseguit seguir treballant per l'educació dels petits del barri.

S'ha instal·lat un tendal a la sortida del darrera del seu pis i hi ha col·locat una taula amb un parell de cadires. Apart de parar el Sol i descansar, els nens quan surten de l'escola s'hi aturen i fan els deures amb ell. De forma gratuïta, en Luis passa el seu temps lliure corregint i ajudant els petits amb la seva feina de l'escola.

En Luis torna a guanyar un lloc central en la comunitat, de la mateixa forma que ho feia quan ajudava als que marxaven a treballar a França. Ha canviat la pedra per una cadira i la llum d'oli o carbur per una bombeta, però la funció és la mateixa.

L'estat de l'escola és una preocupació per en Luis, des de ben petit que va aprendre la importància de l'educació. De petit escoltava les històries del seu

pare, mariner, quan li explicava que la República obligava als vaixells a dur un mestra a bord. D'aquesta forma es lluitava contra l'analfabetisme.

Tot i el veto, en Luis segueix treballant per l'escola Carme Auguet. És una bona escola, i de fet amb una ràtio de poc més d'una desena d'alumnes per aula. Mentre que les Dominiques arribaven als 30 alumnes. Però la divisió al barri provoca que les famílies del carrer Pont Major no vulguin que els petits es barregin amb els dels pisos sindicals. L'escola es va construir just al darrera dels pisos, i aquesta, és una zona desconeguda per als habitants de les cases antigues. Ja que per ells, el barri del Pont Major acaba just on comencen els pisos sindicals.

Victòries veïnals

L'Associació de Veïns és una de les més combatives de Girona, es mantenen amb fermesa per aconseguir uns nous equipaments, i gràcies a la presència de Just Casero, tenen una bona relació amb l'ajuntament. Tot i que en Luis no acaba de combregar amb els socialistes d'en Nadal.

El palmarès de victòries veïnals s'engreixa amb el pas dels anys. Durant dos anys han aconseguit obrir la piscina dels salesians per a que els veïns hi poguessin anar. Els vestuaris i la tanca del camp de futbol es van construir gràcies a una recol·lecta de més de tres milions de pessetes per part de l'Associació. Una de les victòries més importants és fer passar la N-II per la vall de Sant Daniel. Van forçar el canvi de recorregut, ja que en el projecte inicial, la carretera havia de passar pel mig del barri. El dispensari i la guarderia són els equipaments que també van arribar gràcies a la pressió veïnal.

Tot i que en l'àmbit dels equipaments l'Associació de Veïns va forçar a l'ajuntament a invertir en el barri, un dels aspectes on més ha incidit i segueix treballant és amb la integració.

A partir del Centre Cívic s'intenta que tothom hi participi i es barregin. Però tot i que el centre s'omple, només hi van els habitants dels pisos blancs. En Luis hi va hi jugar al dominó i a cartes però els que venen de les cases antigues es contenen amb els dits de la mà. En Luis cada cop ho veu més complicat. A Montjuïc passava el mateix, eren molt pocs els que s'hi arribaven o els ajudaven, els altres donaven l'esquena. Quan es reuneixen amb l'Associació de Veïns les conclusions són pessimistes, només s'uniran els més joves, els vells és molt complicat. El barri està dividit, i no veuen cap intenció entre els diferents bàndols a relacionar-se.

Les vagues

La militància al PSUC des de la dictadura ha marcat la vida a en Luis. Des de les detencions per repartir fulls de propaganda, al veto, al sindicalisme. Està afiliat a Comissions Obreres.

És treballador de l'empresa de neteja municipal, MUSERSA. Però avui no treballa, estan al davant de l'Ajuntament, escridassant l'alcalde Nadal. El sindicat ha crescut des l'entrada a la democràcia. Dels quatre que van començar, amb en Luis com a referent, a la plantilla al complet.

No és la primera vaga, a principi d'abril del 1997 han començat per sorpresa una altra vaga, aquest cop de quinze dies. En Luis ja té el megàfon a la mà i activa la manifestació que hi ha a la plaça del Vi. L'alcalde Nadal surt al pas, però en Luis no atura la cridòria. El conveni torna a ser el detonant de les vagues.

La vaga queda desconvocada a l'endemà. Els treballadors han forçat al govern a rectificar la previsió de privatitzar l'empresa de neteja. En Luis torna a casa després d'una votació tensa per desconvocar-la, però amb el somriure d'haver-li guanyat un pols a l'alcalde Nadal. No seria l'últim.

L'última lluita d'en Luis

Arribo al Pont Major a quarts d'onze i em dirigeixo directament a casa d'en Luis. Quan arribo s'està perfilant el bigoti, just una línia ben fina sobre el llavi. La Mari em rep i m'explica els darrers problemes de salut d'en Luis i que costa mantenir-lo quiet.

La ruta és la mateixa de les últimes trobades. Es posa la boina i aferma el pas amb el bastó. De camí al centre cívic s'atura a xerrar amb un parell d'homes que van venir del Marroc. Ho fa en àrab. Quan passem pel pavelló, em pregunta si hi he entrat mai, com totes les vegades que hi passem. Però avui somriu i em pregunta si conec en Nadal, l'alcalde.

Comença a explicar un de les seves batalletes preferides. Quan van inaugurar el pavelló polivalent s'acostaven eleccions, i les presses dels polítics a tallar bandes. El pavelló encara no comptava amb la llum i l'aigua. Només tenia l'estructura. Però en Nadal va voler inaugurar-lo. Va publicitar l'acte amb cartells que anunciaven que juntament a l'acte, hi hauria un pisolabis. L'Associació de Veïns, que ja no tenia la força d'anys passats, va mobilitzar-se per rebre l'alcalde. El fet que s'inaugurés el pavelló tot i no estar acabat va indignar els veïns.

I va arribar el dia. Algunes pancartes el rebien, però el plat fort va ser quan en Luis s'hi va dirigir.

Les recriminacions que vingüés a inaugurar un pavelló que no tenia entranyes va començar a arrencar algun aplaudiment dels veïns assistents, però quan li va manifestar que el Pont Major era un barri digne, i que no volien que els hi regalessin menjar sinó que volien un pavelló en condicions, va provocar el deliri col·lectiu dels assistents.

Després de narrar la gesta, anem cap al Centre Cívic. Allà intercanvia quatre paraules en anglès amb la conserge. S'interessa per ella i l'altre treballador que

hi ha a consergeria. Quan marxa, li deixa una mandarina sobre la taula quan la conserge no mira, com a cada trobada que tenim.

Una vegada ens instal·lem toca preguntar-li per com està el barri ara.

l comença explicant els moments en que els nens se li agrupaven al voltant, a la terrassa de l'entrada secundària de casa seva, i feien els deures amb l'ajuda d'en Luis.

Ara ja no ho fa.

Ara en Luis no els ajuda, ja no els hi cal. Ara la seva relació amb l'escola Carme Auguet segueix amb el treball les classes. De tant en tant va a alguna aula i xerra amb els més petits. D'aquesta forma s'enforteix el vincle intergeneracional. Un vincle que era molt fort al Castell de Montjuïc però havia perdut força amb el pas dels anys.

Després en Luís explica en que va centrar els seus esforços a partir del nou mil·lenni. Gràcies als seus coneixements d'àrab va poder relacionar-se amb les persones migrades del continent africà. Quan es començava a alleugerir la divisió entre els habitants del pisos sindicals i els de les cases, va aparèixer el fenomen de la immigració africana.

Amb la lliçó apresada dels errors del passat i dels conflictes ridículs, en Luis va començar a exercir de mediador ja que era dels pocs que s'hi podia comunicar amb facilitat. Fins i tot, en algun moment va exercir de traductor en judicis. Quan parlem dels esforços per arribar a una bona integració, en Luis esmenta la sala de cuina que hi ha al Centre Cívic. Allà fan cursos de cuina de diverses cultures, és un espai on les persones intercanvien coneixements i estrenyen vincles. En definitiva, cohesionar el barri.

Tot i que després d'esmentar els progressos en la cohesió veïnal, també remarca que el Pont Major segueix sent un barri dividit. Ja no és només un fet de l'origen de les persones, sinó que també hi entra en joc el poder adquisitiu. La divisió ja és en zones més riques, i la zona més popular, que segueix sent els pisos sindicals. *Los de la clase obrera, los míos*, que diu en Luis Herrera.

Casualitats de la vida, el seu fill va ser acomiadat de l'empresa de recollida d'escombraries, AJ RUZ. Aquest acomiadament va originar una vaga indefinida que va arribar quasi als dos mesos. La mateixa lluita que la que protagonitzava als 90 quan defensava els drets dels treballadors de MUSERSA, l'empresa de neteja de Girona.

Després d'un parell d'hores d'entrevista i d'arreglar el món, tornem cap a casa, li he de fer la pregunta de perquè eren feliços. I no era felicitat, era satisfacció d'haver-se guanyat una vida digna. Toca posar punt i final al relat.

Conclusions

La ciutat de Girona actual, ha substituït la grisor per les façanes plenes de color sobre l'Onyar; i les barraques de Montjuïc han deixat pas a una urbanització de luxe. Aquesta ciutat encara manté vestigis del barraquisme. Molts dels guetos actuals que té la ciutat provenen del desmantellament dels antics assentaments. Alguns com la zona de la Torre d'Alfons XII encara mantenen alguna barraca dempeus.

Una de les zones més deprimides de Girona és el barri de la Font de la Pólvora. El barri de la Font té una història similar als pisos sindicals del Pont Major, com hem desenvolupat al capítol dedicat als pisos blancs. El barri de la Font de la Pólvora també es va construir com a alternativa als *Albergues Provisionales*. Però té algunes peculiaritats que el diferencien dels altres barris sorgits després de la dispersió dels habitants del Castell de Montjuïc. La població és majoritàriament gitana, ètnia de la qual provenen els darrers en marxar dels barracons. A més, la construcció es va fer sobre el no-res. Els habitants de la Font de la Pólvora no tenien opció d'integrar-se dins la societat gironina. I si hi ha cap dubte que estan oblidats per Girona, els pisos es van construir a l'altra banda del turó de les Pedreres. Literalment, a l'esquena de Girona. Fins i tot els accessos estrets i amagats del barri, remarquen la condició de gueto que tenen.

Una de les altres zones més deprimides, i amb relació directa amb la immigració dels seixanta, és Salt. Els que van sortir dels *Albergues* en direcció a la vila de Salt, que en aquells anys encara formaven part del municipi de Girona, es van ubicar majoritàriament als carrers Torres i Bages i Àngel Guimerà. A Salt es va produir una fugida dels habitants antics d'aquests carrers cap al barri vell o a les cases del Veïnat. Quan als noranta del segle passat van començar les onades migratòries des del continent africà, es va produir la mateixa fugida. Aquest cop, els habitants que havien arribat des de les barraques marxaven cap al barri de la Massana. De la mateixa forma que altres habitants de Salt marxaven perquè el rectangle que formaven els dos carrers

paral·lels cada cop tenia més mala fama. Ho van fer els antics barraquistes quan arribaven persones migrades des del magreb. Es van substituir unes persones migrades per unes altres, però l'estigma s'ha mantingut. Fins i tot aquesta mala imatge ha augmentat degut a la massificació.

El fet que els guetos actuals siguin fruit dels desmantellaments dels assentaments o hi tinguin relació, obliga a reflexionar sobre si es va actuar de forma correcte.

A primera vista eren polítiques de desmantellament de zones de pobresa per albergar-los en zones millors. Però si ho analitzem més detalladament a Montjuïc va servir per construir-hi una urbanització amb tota mena de luxes. Mentre que en vint anys les administracions no havien tingut o mostrat interès en fer arribar-hi aigua i llum. Un procés de gentrificació que es repeteix en les grans ciutats, com per exemple al Raval barceloní. Els van fer fora de la terra on havien crescut i arrelat per enviar-los a barracons i pisos. D'una bossa de pobresa en van crear altres de petites i disseminades.

La política de dispersió doncs, ha resultat ser un fracàs com veurem a continuació. A més, l'exemple de les Pedreres serveix per argumentar que si s'haguessin mantingut al Castell i s'hagués invertit en la zona, ara no hi haurien petits guetos escampats per les afores de la ciutat.

La realitat és que la dispersió va provocar petits guetos. Als llocs on ja hi havia un barri, Salt i el Pont Major per exemple, es va originar una divisió entre els nous veïns i els antics que a dia d'avui encara es manté. I als llocs on es va començar de zero, ara són guetos on els *altres* gironins no acostumen a entrar. La Font de la Pólvora és un gueto enquistat, que encara presenta moltes dificultats perquè deixi de ser-ho. I això té origen en el barraquisme.

En canvi allà on no es va desallotjar com és el cas de les Pedreres, les barraques s'han convertit en cases amb tots els equipaments. Sí que la zona més propera a la Font de la Pólvora encara hi ha alguna barraca. Però a la zona de Torre Gironella, que era similar a les barraques del castell del Montjuïc, ja no hi ha restes del barraquisme ni estigmes.

Els desmantellaments doncs, no van respondre tant a solucionar els problemes de pobresa que tenia la ciutat de Girona sinó a una neteja de la ciutat. L'empresari Vilallonga va pressionar per a buidar el turó, tal com he exposat al capítol sobre la venta de Montjuïc. I el 1978 a *Los Sitios* ja s'anunciava una urbanització amb tots els carrers asfaltats i l'enllumenat llest. En tres anys només.

Des del 1942 fins al 1975 només es van instal·lar vuit fonts que s'acabaven en un tres i no res. I les havien construït els mateixos habitants de Montjuïc. La sensació dels habitants era que havien estat enganyats. El fet és que cap coneixia el fet que l'Ajuntament no havia volgut comprar els terrenys. Les úniques pressions van ser aquestes. Els *Albergues Provisionales* es van desmantellar després de l'incendi d'un sector de barracons. Allà es va veure que la situació era insostenible. Una vegada ja estaven dispersos, no hi va haver més pressions.

El relat de la Girona actual, de la turística i narcisista, s'emmiralla constantment en el Barri Vell. I si estirem, fins a Emili Grahit. Aquesta és la façana d'una ciutat turística, un projecte iniciat amb en Joaquim Nadal a l'alcaldia.

Però els que van passar per les barraques van seguir amb una lluita per mantenir el que havien obtingut amb suor al turó de Montjuïc. Pa, treball i sostre. L'objectiu dels que havien vingut a Girona era assolir una vida digna. Sense luxes. D'aquí la importància que li dono com a narrador a en Luis Herrera i la centralitat que té en el meu treball de final de grau. En Luis representa una lluita per aconseguir millores per a la seva comunitat. Sempre ha posat el col·lectiu per davant de la seva figura. Un exemple d'això es que encara viu al Pont Major, al mateix on ha residit des que va marxar dels barracons

Per mi representa la lluita per dignificar una comunitat que havia estat exclosa de la ciutat i amagada a d'alt d'un turó. Un dels objectius d'aquest treball era mantenir el testimoni d'en Luis Herrera. Molts dels que van viure el barraquisme

han mort o són molt grans. I aquest treball respon a una tasca de transcriure aquest testimoni oral i mantenir-lo viu, per preservar la memòria col·lectiva.

Durant el procés d'elaboració del reportatge vaig triar la figura d'en Luis. En ell vaig trobar la dignitat moral del lluitador de barri. Aquest any, Iniciativa per Catalunya Verds el va homenatjar per agrair la seva tasca al barri. Ell va voler que l'homenatge es fes al Pont Major, amb els seus.

Com que el relat dels barraquistes no concorda amb la imatge de la Girona turística i benestant que es projecta, ha quedat amagat. Quan molestaven a dalt del turó se'ls va escampar pels afores de la ciutat, en petits nuclis. I, aquest treball, té l'humil objectiu de posicionar aquest relat al mateix nivell que la Girona del Barri Vell i l'Eixample.

En cap moment es busca contraposar l'un amb l'altre, sinó complementar-lo. Els drames humans i socials que en el seu moment van forjar barris com el Pont Major, Vila-Roja, Germans Sàbat o Salt són els mateixos que es repeteixen cíclicament. Sense anar més lluny, l'acomiadament del fill d'en Luis de l'empresa de neteja AJ Ruz va iniciar una vaga de dos mesos a la ciutat de Girona. Mentre que en Luis als noranta protagonitzava les de MUSERSA, tal com hem exposat al darrer capítol dedicat a les vagues.

Si recapitem, amb aquest treball he intentat posar de relleu l'experiència de milers de gironins que van viure situacions de duresa. A més hem pogut veure com molestava un assentament en una ciutat com Girona, que amb prou feines podia fer-se càrrec de donar un sostre a aquells que treballaven de peons a la ciutat.

I ara sí, tanquem aquest treball, que ha tingut la voluntat de reconèixer la dignitat amb la que van viure, lluitar i treballar, tot i els problemes que van haver d'afrontar. Pa, sostre i treball.

Bibliografia

La informació a partir de la qual he elaborat aquest treball està extreta, en gran part, del testimoni oral d'en Luis Herrera. També de la sortida organitzada per la revista *Girones* al Castell de Montjuïc. En aquesta sortida van participar alguns dels antics habitants de les barraques que van explicar anècdotes viscudes al turó de Montjuïc.

La bibliografia que he fet servir ha estat per contextualitzar el treball, ampliar i contrastar les fonts orals.

Llibres:

CANDEL, Francesc. *Els altres catalans*. Barcelona. Edicions 62. 2008

LLORENTE, Ramón. *Montjuïc. La història d'un poble*. Girona. Ajuntament de Girona. 2007

PERNAU, Gabriel. *El Pont Major*. Barcelona. Generalitat de Catalunya. 1995.

Revistes:

CLARA, Josep. "Els escenaris de la vergonya". *Girones*. Núm 2 (2014), p.44-45.

CLARA, Josep. "Cartes a l'autoritat". *Girones*. Núm 2 (2014), p. 64-65.

COSTA-PAU, Marta. "L'aigua, ni pagant-la". *Girones*. Núm 2 (2014), p.58-59.

LLORENTE, Ramón. "Ramón Llorente entrevista a Luis Herrera Díaz". *El Candil*. Núm. 12 (2014), p. 5-7.

NADAL, Joaquim. "Dues gironès, com a mínim". *Girones*. Núm 2 (2014), p. 46-47.

PASTELLS, Josep. "Érem humils, no pobres". *Girones*. Núm 2 (2014), p.48-51.

PLANAS, Sílvia. "El record d'una expulsió". *Girones*. Núm 2 (2014), p.65.

PLANAS, Sílvia. "Entre dues torres". *Girones*. Núm 2 (2014), p.70-71.

PUIG, Oriol. "Pedra, sorra i blanc de calç". *Girones*. Num 2 (2014), p.56-57.

PUIG, Oriol. "Patrulles per jugar". *Girones*. Núm 2 (2014), p.60-61.

PUIG, Oriol. "Del futbol a la boxa". *Girones*. Núm 2 (2014), p.62.

Documental:

PLANAGUMÀ, Marc. *Luis Herrera, una vida de lluita...per les persones*. Catalunya: Minnim Produccions, 2015. Vist a Vimeo.com (<https://vimeo.com/119761915>)